

ÖZBEKİSTAN

ÖZBEKİSTAN Tarım Sektörü Ülke Yatırımcı Rehberi

2024

Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	2
GENEL BİLGİLER	3
EKONOMİK GÖSTERGELER	4
LOJİSTİK	4
HUKUKİ ALTYAPI	5
TİCARETE KONU ANLAŞMALAR	5
BAŞLICA ULUSLARARASI ÜYELİKLER	6
ÖZBEKİSTAN PAZARINA ERİŞİM DURUMU	6
TARIM SEKTÖRÜ	7
İKLİM	12
TOPRAK ÖZELLİKLERİ	13
ÖZBEKİSTAN'DA ARAZİ KULLANIMI	14
ÖZBEKİSTAN'DA ARAZİ KULLANIMI (2)	15
BİTKİSEL ÜRETİM	17
EKİM ALANLARI	17
VERİM	20
ÜRETİM MİKTARI	22
HAYVANSAL ÜRETİM	25
ÜRETİM	25
HAYVAN VARLIĞI	26
ORMAN ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ	27
DIŞ TİCARET	28
DIŞ TİCARET PARTNERLERİ	28
ÖZBEKİSTAN'IN İHRAÇ ETTİĞİ İLK 10 TARIM ÜRÜNÜ	29
ÖZBEKİSTAN'IN TARIM ÜRÜNÜ İHRAÇ ETTİĞİ İLK 10 ÜLKE	29
ÖZBEKİSTAN'IN İTHAL ETTİĞİ İLK 10 TARIM ÜRÜNÜ	30
ÖZBEKİSTAN'IN TARIM ÜRÜNÜ İTHAL ETTİĞİ İLK 10 ÜLKE	30
ORMAN ÜRÜNLERİ İTHALATI	31
ORMAN ÜRÜNLERİ İHRACATI	31
TÜRKİYE-ÖZBEKİSTAN TİCARETİ	32
TÜRKİYE'NİN ÖZBEKİSTAN'A İHRAÇ ETTİĞİ İLK 10 TARIM ÜRÜNÜ	32
TÜRKİYE'NİN ÖZBEKİSTAN'A İTHAL ETTİĞİ TARIM ÜRÜNÜ (8 Kalem)	33
TÜRKİYE'DEN ÖZBEKİSTAN'A İHRAÇ POTANSİYELİ YÜKSEK ÜRÜNLER	34
YATIRIM ORTAMI	35
KAYNAKÇA	37
SONSÖZ VE İLETİŞİM	38

KISALTMALAR

AEU	: Eurasian Economic Union	Avrasya Ekonomik Birliği
FAO	: U.N. Food and Agriculture Organization	B.M. Gıda ve Tarım Örgütü
HDI	: Human Development Index	İnsani Kalkınmışlık Endeksi
IDB	: Islamic Development Bank	İslami Kalkınma Bankası
IFC	: International Finance Corporation	Uluslararası Finans Kurumu
ILO	: International Labor Organization	Uluslararası İşgücü Örgütü
IMF	: International Monetary Fund	Uluslararası Para Fonu
Interpol	: International Criminal Police Organization	Uluslararası Kriminal Polis Teşkilatı
PCA	: The Permanent Court of Arbitration	Daimî Tahkim Mahkemesi (BM)
UN	: United Nations	Birleşmiş Milletler
WB / DB	: World Bank	Dünya Bankası
WTO / DTÖ	: World Trade Organization	Dünya Ticaret Örgütü

GENEL BİLGİLER

Resmi Adı	Özbekistan Cumhuriyeti
Nüfus bilgisi ve istihdam verileri	37 milyon (2023) İşgücü: Tarım %25,9 Sanayi %13,2 Hizmet %60,9
Dil (Resmi diller)	Özbekçe
Yüzölçümü	447.400 km ²
Başkenti	Taşkent
Başlıca Şehirleri	Taşkent, Namangan, Semerkant, Andican, Buhara, Fergana
Yönetim Şekli	Başkanlık Tipi Cumhuriyet
Devlet Başkanı	Shavkat MIRZIYOYEV
Siyasi ve İdari Yapısı	Meclis; dar bölge seçim sistemine göre siyasi partilerin katıldığı oylamalar sonucunda seçilen milletvekillerinden oluşmaktadır. Senato; bölgesel temsil esasına göre seçilen 100 senatörden oluşur. Bakanlar Kurulu; başbakan, başbakan yardımcıları, bakanlar ve devlet komitesi başkanlarından oluşur.

Coğrafi Konumu	<p>Orta Asya'nın merkezinde bulunan Özbekistan'ın komşuları Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Afganistan ve Türkmenistan olup yüzölçümü 447.400 km² 'dir. Ülke güneybatıdaki Ceyhun (Amuderya) ile kuzeydoğudaki Seyhun (Sırderya) ırmakları arasında uzanan toprakların büyük bölümünü kapsar.</p> <p>Ülkenin kuzey ile güney ucu arası 925 km, doğu ile batı ucu arası 1400 km olup, sınırlarının toplam uzunluğu 6221 km'dir. 1936'da kurulan Karakalpakistan Özerk Cumhuriyeti ile birlikte Özbekistan, 13 bölgeye ayrılmıştır.</p> <p>Bu bölgeler: Taşkent, Andican, Buhara, Cizzak, Kaşkaderya, Namangan, Semerkant, Surhanderya, Sırderya, Fergana, Harezmi ve Navoi bölgeleridir. Topraklarının %46'sı yayla ve bozkırlardan ve %41'i de çöl ve diğer arazi tiplerinden oluşan Özbekistan'ın toplam kara alanlarının %3'ü orman ve koruluk, %10'u ise tarıma elverişlidir.</p> <p>Ekilebilir alanların yaklaşık %95'i ise sulanabilmektedir. Bu özelliği ile Özbekistan, Orta Asya cumhuriyetleri arasında en iyi sulu tarım yapılabilen ülke konumundadır.</p>
-----------------------	---

Kaynak: (Anonim a, 2022)

EKONOMİK GÖSTERGELER

GSYİH (Cari fiyatlar)	90,88 milyar \$ (Ticaret Bakanlığı 2023)
Ülkenin ekonomik büyüme hızı	%6 (Ticaret Bakanlığı 2023)
Kişi başına düşen milli geliri	2.523 \$ (Ticaret Bakanlığı 2023)
Tüketici fiyat enflasyonu	%10 (Ticaret Bakanlığı 2023)
İhracat/ ithalat	İhracat: 19,3 milyar \$/ İthalat: 30,7 milyar \$ (2022)
İşsizlik oranı	%8,4 (Ticaret Bakanlığı 2023)
İşgücünün sektörel dağılımı (%)	Tarım %13,3 Sanayi %39,3 Hizmet %47,4
İnsani gelişmişlik endeksi	0,720 (HDI değeri) / 106. Sırada (192 ülke arasında)
Dünya Bankası iş yapma kolaylığı endeksi	69. sırada (190 ülke arasında) (2020 WB)
Ekonomik serbestlik endeksi	Özbekistan Fraiser Institute veri tabanında değerlendirmeye alınmamıştır.
Küresel rekabetçilik açısından durumu	Özbekistan WEF (Dünya Ekonomik Forumu) veri tabanında değerlendirmeye alınmamıştır.
GSYİH'nin sektörel dağılımı	Tarım %18,5 Sanayi %34,4 Hizmetler % 47
Asgari ücret/ tarımsal asgari ücret	920.000 Som-83,75 \$ / 747.300 Somu – 67,39 Euro-68,62 \$
Doğal kaynakları	Doğal gaz, petrol, kömür, altın, uranyum, gümüş, bakır, kurşun ve çinko, tungsten, molibden
Başlıca tarımsal üretim	Pamuk, sebze, meyve, tahıl, hayvansal ürünler

LOJİSTİK

Havalimanı sayısı ve ihracat ithalat gümrük kapısı sayısı	13 Havalimanı / 122 Gümrük noktası
Denizle olan bağlantısı (kıyısı var/yok)	Yok
Liman bağlantısı (Liman var/yok),	Termiz (Amu Darya) Akarsu üzerinde liman var.

Kaynak: (Anonim a, 2022)

HUKUKİ ALTYAPI

Tarımsal İşbirliği Anlaşmaları

Anlaşmanın Adı	İmza Tarihi/Yeri
Türkiye Cumhuriyeti Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ile Özbekistan Cumhuriyeti Kışlak Hocalığı Bakanlığı Arasında Tarım Alanında Bilimsel, Teknik ve Ekonomik İşbirliği Protokolü	08.07.1995/Taşkent (11.09.1995'te yürürlüğe girdi.)
Türkiye Cumhuriyeti Orman ve Su İşleri Bakanlığı ile Özbekistan Cumhuriyeti Devlet Ormancılık Komitesi Arasında Ormancılık Alanında İşbirliği Anlaşması	30.4.2018 / Taşkent
Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği ile Özbekistan Tarım Bakanlığı ve Özbekistan Büyük İvest Firması arasında İşbirliği Mutabakat Muhtırası	07.05.2019/Ankara
Türkiye Cumhuriyeti ve Özbekistan Cumhuriyeti Arasında Bitki Koruma ve Karantinası Anlaşması	06 Nisan 2021 Ankara ve Taşkent'te nota teatisi yoluyla imzalanmıştır.
Türkiye Cumhuriyeti Tarım ve Orman Bakanlığı ile Özbekistan Cumhuriyeti Tarım Bakanlığı arasında Tarımsal Araştırma ve Geliştirme Alanında İşbirliği Niyet Beyanı	9 Şubat 2022 tarihinde imzalanmış, imzalandığı tarihte yürürlüğe girmiştir.
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Özbekistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Balıkçılık Alanında İşbirliği Mutabakat Zaptı	28.06.2021 tarihinde Taşkent'te imzalanmıştır.
Türkiye Cumhuriyeti Tarım ve Orman Bakanlığı ile Özbekistan Cumhuriyeti Tarım Bakanlığı arasında Tarımsal Araştırma ve Geliştirme Alanında İşbirliği Niyet Beyanı	9 Şubat 2022 tarihinde imzalanmış, imzalandığı tarihte yürürlüğe girmiştir.
Türkiye Cumhuriyeti Tarım ve Orman Bakanlığı ile Özbekistan Cumhuriyeti Tarım Bakanlığı Arasında Devlet Destekli Tarım Sigortaları Alanında İşbirliği Konusunda Niyet Beyanı ve Yol Haritası	7 Eylül 2023 tarihinde Semerkant'ta imzalanmış, imzalandığı tarihte yürürlüğe girmiştir.

Kaynak: (TOB, 2022)

TİCARETE KONU ANLAŞMALAR

Ülke Adı	İmza Tarihi	Yürürlük Tarihi
Karma Ekonomik Komisyon Kurulmasına Dair Anlaşma	09.07.1995	07.01.1996/22516
Gümrük Konularında Karşılıklı İdari Yardım ve İşbirliği Anlaşması	18.11.1997	22.12.1997/23208
Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması	13.04.1998	16.05.2000/24051

Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması	25.10.2017	02.04.2020/31087
Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması	25.10.2017	28.03.2020/31082

Kaynak: (Resmî Gazete, 2022)

BAŞLICA ULUSLARARASI ÜYELİKLER

İkili, bölgesel, çoklu ve çok taraflı ticari ilişkiler Özbekistan'ın DTÖ üyeliğine ilişkin müzakereleri devam etmektedir. Özbekistan Avrasya Ekonomik Birliği gözlemci üyesidir ve 2014'den beri bu birliğin kurmuş olduğu gümrük birliğine de üyedir.

Üyesi olduğu başlıca uluslararası kuruluşlar

Asya Kalkınma Bankası, Asya'da İşbirliği ve Güven Arttırıcı Önlemler Konferansı, Bağımsız Devletler Topluluğu, Avrupa - Atlantik Ortaklık Konseyi, Avrupa Yatırım ve Kalkınma Bankası, Ekonomik İşbirliği Örgütü, Tarım ve Gıda Örgütü, Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı, Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası, Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü, Uluslararası Ticaret Odası-Ulusal Komiteler, Uluslararası Temiz Ulaştırma Konseyi, Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Hareketi, Uluslararası Kalkınma Birliği, İslami Kalkınma Bankası, Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu, Uluslararası Finans Kurumu, Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu, Uluslararası Çalışma Örgütü, Uluslararası Para Fonu, Interpol, Uluslararası Olimpiyat Komitesi, Uluslararası Standartlar Teşkilatı, Uluslararası Telekomünikasyon-Uydu Örgütü, Uluslararası Haberleşme Birliği, Çok Taraflı Yatırım Garanti Ajansı, Bağlantısızlar Hareketi, İslam İşbirliği Teşkilatı, Kimyasal Silahları Yasaklama Organizasyonu, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü, Barış için Ortaklık, Şanghay İşbirliği Örgütü, Birleşmiş Milletler, Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı, Birleşmiş Milletler EğitimBilim ve Kültür Örgütü, Birleşmiş Milletler Endüstriyel Gelişme Örgütü, Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü, Dünya Posta Birliği, Dünya Gümrük Örgütü, Dünya İşçi Sendikaları Federasyonu, Dünya Sağlık Örgütü, Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı, Dünya Meteoroloji Örgütü, Dünya Ticaret Örgütü-gözlemci

Kaynak: (Dışişleri Bakanlığı, 2022)

ÖZBEKİSTAN PAZARINA ERİŞİM DURUMU

Özbekistan'da tüketici tercihleri bakımından "Türk Malı" algısı oldukça yüksektir. Bununla birlikte, fiyat faktörü, finans ve bankacılık sisteminin çok derin olmaması, lojistik avantajları gibi sebeplerle ülkede Çin malları oldukça fazla tercih edilmektedir.

Yeni dönemde, ülkenin uluslararası sisteme entegrasyonunun artması ve bankacılık sisteminin gelişmesi gibi faktörler bu tercihlerin değişmesine neden olacaktır.

Ülkemiz ile Özbekistan arasında 12.05.2023 tarih ve 32188 sayılı Karar imzalanan Tercihli Ticaret Anlaşması (TTA) ile 12 adet tarımsal üründe gümrüksüz uygulama getirilmiştir. Aynı zamanda demiryolu kullanımının yaygınlaşması sonucunda Türk ürünlerinin rekabetçiliğini

daha da artıracığından tüketicilerin “Türk Malı” işaretli ürünleri daha fazla tercih edeceği düşünülmektedir.

Özbekistan bankaları tarım sektöründeki projeler için %3,5'ten %14'e varan faiz oranlarıyla kredi vermektedir. Hükümet, gıda endüstrisi işletmelerine ve bireysel gıda üreticilerine uygun fiyatlı kredi sağlamak için İmar ve Kalkınma Fonu (Fund for Reconstruction and Development) ve Ulusal Banka'ya (National Bank of Uzbekistan) yıllık olarak bir kredi limiti tahsis etmektedir.

Özbekistan'da Asya Kalkınma Bankası, Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası ve diğer gıda sanayi ve tarımın gelişmesine yönelik kredi kuruluşları faaliyet göstermektedir.

“Uzbekoziqovqatholding” şirketi Tarım Bakanlığı ile birlikte gıda endüstrisindeki ulusal politikayı tanımlayan kapsamlı bir belge geliştirmiş ve önerileri almak için ilgili kuruluşlara dağıtmıştır. Belge, Özbekistan için ulusal bir gıda ağı ve yatırımcılar için tek bir ulusal bilgi portalı oluşturmayı amaçlamaktadır.

Özbekistan pazarına erişim ve pazar özellikleri hakkında detaylı bilgiye Ticaret Bakanlığınca hazırlanmış olan “[Özbekistan Pazar Bilgileri](#)” dosyasından ulaşılabilmektedir (Anonim b, 2022).

TARIM SEKTÖRÜ

Özbekistan Tarımsal Durum

Tarım, Özbekistan ekonomisinin önemli bir sektörüdür. 2022 yılı itibari ile 326,02 milyar \$ olan satın alma gücü paritesi GSYİH'nın yaklaşık %24,3'ünü tarım sektörü oluşturmaktadır. 37 milyon nüfusa sahip olan Özbekistan'da ortalama yaş 30 civarında olup, nüfusun %46'sı 25-54 yaş arasındaki aktif iş gücü sınıfında yer almaktadır. Toplam işgücünün ise yaklaşık %28'sini tarım sektörü istihdam etmektedir.

Topraklarının yüzde 46'sı yayla ve bozkırlardan ve yüzde 41'i de çöl ve diğer arazi tiplerinden oluşan Özbekistan'ın toplam kara alanlarının yüzde 3'ü orman ve koruluk, yüzde 10'u ise tarıma elverişlidir. Ekilebilir alanların yaklaşık yüzde 95'i ise sulanabilmektedir. Bu özelliği ile Özbekistan, Orta Asya cumhuriyetleri arasında en iyi sulu tarım yapılabilen ülke konumundadır.

Özbekistan ekonomisinin önemli sektörlerinden olan tarımın ülke GSYİH'sinin yüzde 24,3'ünü üretmekte olup, 2023 yılında ülke genelindeki toplam 4 milyon hektar sulanan arazide yıllık ortalama 12,4 milyon ton meyve-sebze ile 8,4 milyon ton tahıl ürünleri ve 3 milyon ton pamuk üretilmektedir. Ancak meyve sebze işleme tesislerindeki yetersizliklerden ve eski teknoloji kullanımından ötürü üretimi yapılan mallar istenilen düzeyde işlenememektedir.

Pamuk, Özbekistan tarımsal üretiminin önemli bir bölümünü kapsamakta olup, tarımsal ihracat içerisinde de büyük bir paya sahiptir. Bunun yanında üretimin çeşitlendirilmesi

amacıyla yer yer pamuk yerine tahılların ekimine geçiş görülmektedir. Son dönemde pamuk ekili alanlarda %25'lik bir azalma sağlanmıştır.

Çiftlik yapısı olarak 3 farklı model göze çarpmaktadır; Aile çiftçiliği (fermer) olarak adlandırabilecek küçük ölçekli işletmeler, bunlara kıyasla bir miktar daha büyük üretim potansiyeline sahip orta büyüklükteki işletmeler (Dekkan) ve Sovyet döneminde devlet tarafından yönetilen ancak şu an grup şirketler yapısına sahip büyük ölçekli işletmeler (Cluster).

1990'ların başında ülkede tarımsal üretim devlet işletmeleri ve kooperatifler tarafından gerçekleştirilirken, 1999 yılından itibaren büyük ölçekli devlet işletmelerinin özelleştirilmesi çalışmaları başlatılmıştır. Tarım alanları devlet mülkiyetinde kalmaya devam etmektedir. Temmuz 1998'de yayınlanan bir kararname ile başka bir yasada aksine bir hüküm bulunmadıkça arazi parsellerinin satılması ya da ipotek edilmesi yasaklanmıştır. Yapılan özelleştirme arazilerin bir nevi kiralanması anlamına gelmektedir.

Özbekistan'da tarımsal faaliyetler merkezi planlama ile yürütülmektedir. Özbekistan, Tarım Bakanlığı (Kışlak Hocalığı Vazırlığı), Özbekistan Dış Ekonomik İlişkiler, Yatırım ve Ticaret Bakanlığı ve Devlet Planlama Komitesi tarafından tarım alanlarında yetiştirilecek ürünlerin miktarları bölgelere göre belirlenmektedir.

Çiftçi yetiştirdiği ürünlerin (pamuk hariç) devlete vermekle yükümlü olduğu miktarı aşan kısmını istediği gibi satma ve kullanma hakkına sahiptir. Devlete verilmesi gereken miktar hektar başına ton olarak belirlenir. Çiftçi üretim fazlasını ancak yaşadığı vilayet dâhilinde satabilmektedir. Pamuk üreten çiftçilerin ürettiği pamuğun tamamını devlet almakta olup, pamuk ticareti yasaktır.

Özbekistan tarım alanındaki verimliliği artırmaya yönelik bilimsel çalışmalara büyük önem vermektedir. Bu amaçla, Özbek Tarımı Bilimsel Verimlilik Merkezi'ni kurmuştur. Bu kuruluş, Tarım Bakanlığı ve diğer Kuruluşlarla işbirliği yaparak ülkedeki tarım komplekslerinin sorunları konusunda bilimsel araştırmalar yapmak; tarımsal üretim etkinliğini en üst seviyeye çıkarmak için gerekli çalışmaları yürütmek ve uluslararası araştırma merkezleriyle işbirliğini geliştirmekle görevlendirilmiştir.

Diğer yandan Pahtabank'ın (Pamukbank) Agrobank (Ziraat Bankası) adıyla yeniden kurulmuştur. Buna göre, tarım sektöründeki projelerin finanse edilmesi, tarım sektöründe faaliyet gösteren işletmeler ile çiftçilere kredi ve bankacılık hizmeti verilmesi, tarım sektöründe yatırım politikasının yürütülmesinin Agrobank'ın temel görevleridir. Öte yandan cumhurbaşkanı tarafından alınan diğer bir karar ile Galla Bank, Kışlak Kuruluş Bankasına (Rural Construction Bank) dönüştürülmüştür. Ağırlıklı olarak kırsal kesimlerin geliştirilmesine yönelik projeleri finanse etmekle yükümlü olacaktır. Ayrıca, Touron (Turan) Bank adıyla kurulan banka, yaklaşık 150 milyon Dolar yatırımla sera da yetiştirilen pamuk tarımını desteklemiş, yılda 60 bin ton limon yetiştirilerek hem iç tüketim sağlanmış hem de yurtdışına ihracat gerçekleştirilmektedir.

Ülkede tarım ürünlerinin yetiştirilmesi, ekim, bakım ve hasat işlemlerinde 267.000 adetten fazla tarım makine ve ekipmanı kullanılmaktadır. Son 3 yılda, 32.000'den fazla yerli tarım işletmesi, yaklaşık 24.000 adet tarım makinesi üretildi ve 8.000'den fazla tarım makinesi, tekstil kümeleri, büyük çiftlikler ve diğer ithalatçılar tarafından doğrudan yurt dışından ithal

edildi. Bunların arasında yabancı şirketler CNH, Claas, John Deere, Kuhn, Amazone, Kverneland, Massey Ferguson, Amkador, MTZ ve Lemken", "Rostselmash" ve diğer şirketler var.

Her yıl çiftlikler, kümeler ve tarım işletmeleri yılda 11.000 adetten fazla tarım makinesi talep etmektedir. Özellikle kaynak tasarruflu, birleşik ve özel ekipmanlara olan talep artmaktadır. Örneğin, traktörler, biçerdöverler, pamuk toplama makineleri, tahıl ekim makineleri, toprak işleme ekipmanları, lazer tesviye makineleri, püskürtücüler, diskarolar, mineral gübre serpmeye makineleri ve diğer türler.

Özbekistan Cumhuriyeti Tekstil Sanayicileri Derneği tarafından paylaşılan bilgilere göre, 2021 yılında ülkede 3,4 milyon ton ham pamuk üretilmiştir. Rapora göre Özbekistan'da 122 pamuk ve tekstil klasterları (küme) faaliyet göstermektedir. Özbekistan Tarım Bakanlığı'na göre 2021'de pamuk yetiştirmek için çiftçilere 1,03 milyon hektar arazi tahsis edilmiştir.

Özbekistan Cumhuriyeti Tarım Bakanlığı, Özbekistan'daki Avrupa Birliği Heyeti ve Özbekistan'daki Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Avrupa Birliği tarafından finanse edilen 4.150.000 avro değerindeki "Tarım-gıda sektöründe yeşil ekonomiye geçiş ve iklim odaklı tarımsal bilgi ve yenilik sisteminin geliştirilmesi" projesinin uygulanmasına ilişkin belgeyi imzaladı. Uygulama süresi 30 Eylül 2025 tarihine kadardır. Özbekistan'ın gıda ve tarım sektörlerinde yeşil ekonomiye kapsayıcı geçişin yanı sıra "iklim açısından akıllı" Özbek tarımsal bilgi ve yenilik sisteminin uygulanmasına katkıda bulunmayı amaçlıyor.

Tarımda Ulusal Bilgi ve Yenilik Merkezi sisteminde Tarım Ekonomisi ve Gıda Sektörü Araştırma Enstitüsü temelinde Tarım Bakanlığı bünyesinde Gıda ve Tarım Alanında Uluslararası Stratejik Geliştirme ve Araştırma Merkezi kuruldu. Merkezin ana görevlerinden biri, gıda ve tarım sektörlerinin kurumsal analizi ve reformların ana yönlerinin geliştirilmesidir. 2022-2023 yıllarında meyve bahçeleri ve üzüm bağları oluşturulması, sebze, patates, kavun, baklagiller ve yağlı tohumlar yetiştirmek için gösteri saha çalışması düzenlenmesi, devletin dış borcuna karşı kullanılan fonlar ve devam eden ve tamamlanan projelerde elde edilen sonuçlarla ilgili bilgileri resmi internet sitesinde düzenli olarak yayınlaması amaçlanmaktadır. Bu merkez, 100 milyon \$'lık bir tarım AR-GE merkezinin kurulmasını sağlayacaktır.

"Uzkimyosanoat" anonim şirketi bünyesindeki işletmeler tarafından 2021 yılının başından bu yana üretilen azotlu mineral gübre miktarı 3 milyon tonu geçti. Özbekistan kendi gübre ihtiyacını üretiminden sağlamakta olup, önemli miktarda da ihraç etmektedir. Gübre fabrikalarından birini özelleştirmektedir.

Özbekistan 2022 yılı içerisinde yaklaşık 28.000 ton et ithal etmiştir. Hayvancılık işletmelerinin azlığından, hayvan ırkının kaliteli olmayışından ve yem bitkisi üretiminin yetersizliğinden dolayı et ihtiyacı giderek büyümektedir. 2023 yılındaki hayvansal üretim hacmi 15 milyar Dolar civarındadır.

Ülke balıkçılık sektöründe son beş yılda 2,2 trilyon som değerinde 1.016 projenin hayata geçirilmesi sonucunda 6 kat artan balık alım hacmi, bu yıl 400 bin tona ulaşacağı belirtilmiştir. Navoi, Namangan, Syrdarya, Ferghana ve Taşkent bölgelerinde balık yetiştiriciliğinin verimi hektar başına sadece 3-4 tondur. Bunun nedeni, bu bölgelerdeki yoğun balık yetiştiriciliği hacminin toplam üretimin yüzde 10'unu geçmemesidir. Bu

bağlamda, yapay rezervuarların yoğunlaştırılması, kümelerin geliştirilmesi ve sanayide iş birliği konuları ele alınmaktadır. Amaç olarak, balık üretimini 2022 yılında 600 bin tona çıkarmak olarak belirlenmiştir.

Özbekistan Devlet İstatistik Komitesi yaptığı açıklamada, Ocak-Kasım 2021'de yaklaşık 1,4 milyon ton meyve ve sebzenin 863,1 milyon ABD Doları karşılığında ihraç edildiğini söyledi. Özbekistan'ın 2021 yılının 11 ayında en çok meyve ve sebze ihracatı yaptığı ülkeler: Kazakistan - 587 bin ton, Rusya - 375 bin ton, Kırgız R. - 123 bin ton, Çin - 99 bin ton, Afganistan - 31 bin ton, Ukrayna - 29 bin ton, Pakistan - 29 bin ton, Türkmenistan - 26 bin ton, Belarus. - 14 bin ton, Türkiye - 13 bin ton, İran - 9.8 bin ton, Azerbaycan - 8,5 bin ton, BAE - 4.6 bin ton, Almanya - 4 bin ton'dur.

2021 yılında Özbekistan'ın 13 yabancı ülkeden 600.000 ton patates ithal etmiştir. Polonya ile 11.5 milyon \$'lık patates tohumu üretmek için finans anlaşması imzalamıştır. Patates ithalatı geçen yılın aynı dönemine göre yaklaşık 74.200 ton arttı. En fazla patates satın alınan ülkeler Kazakistan (150.000 ton), İran (136.000 ton), Pakistan (128.000 ton), Kırgızistan (24.000 ton), Hollanda (11.000 ton), Rusya (4.500 ton) ve Fransa (616 ton) olmuştur.

1 Ocak 2022 itibariyle sektörler kesiminde yabancı sermayeli tarım, ormancılık ve balıkçılık alanında işletme sayısı, 718'dir. 2021 yılında ülkede tarım, ormancılık ve balıkçılık ürünleri üretim hacmi, geçen yılın aynı dönemine göre %4 artışla 317,8 trilyon Som oldu. Tarım ürünleri üretiminde çiftçi çiftliklerinin payı %66 (%2,1 büyüme), çiftliklerin %29,3 (%5), tarımsal faaliyetlerde bulunan kuruluşların payı %4,7 (%18) olarak gerçekleşti. Aynı zamanda, gayri safi tarım yapısında, bitkisel üretimin payı %47,5, hayvancılık %47,7, avcılık hizmetleri, ormancılık ve balıkçılık %4,8 olarak gerçekleşti. Raporlama döneminde tarım ürünlerinden 10,859 bin ton sebze (%4,1 büyüme), 7,541 bin ton tahıl (-%1,2), 3,292 bin ton patates (%4,7), 2,853 bin ton meyve (%1,4), 2,281 bin ton kavun (%6,9) ve 1,695 bin ton üzüm (%5,5) üretildi. Ayrıca hayvancılık ürünlerinden 2,640 bin ton et (%4,8), 11,287 bin ton süt (%2,8), 8,053 milyon yumurta (%3,5) ve 1,263 bin karakul derisi (%9,7) üretildi.

2023 yılında 8 milyon ton tahıl üretimi, 3,4 milyon ton patates üretimi, 3 milyon ton meyve üretimi, 2,4 milyon ton kavun üretimi, 1,8 milyon ton üzüm üretimi, 11,2 milyon ton sebze üretimi, 2,7 milyon ton et üretimi (canlı ağırlık), 11,6 milyon ton süt üretimi, 8,1 milyar yumurta üretimi gerçekleştirilmiştir.

Ayçiçeği, soya, aspir ve diğer yağlı tohumların yetiştiriciliği için bu yıl 65.000 hektar arazi ayrılmıştır.

Özbekistan'ın buğday üretimi 7-8 milyon ton, ancak tüketimi 8,5 milyon ton'dur. 2 milyon tona yakın buğday Kazakistan'dan ithal etmektedir.

Tarımsal üretimin artırılması ile ilgili birçok alanda üreticilere destek vermektedir. Destekler hibe, kredi faizinin sübvansiyonu şeklinde olmaktadır. Türkiye'nin tarımsal destek ödemeleri sistemi şu an inceleme aşamasındadır.

Özbekistan'ın Seracılık Üretimi

□ 3.157 çiftlik ve tarım işletmesi toplam 6.322 bin hektar alanda seracılık faaliyeti gerçekleştirmektedir;

- Topraklı tarım %73
- Topraksız tarım (hidroponik) %27
- Seraların ısıtma sistemlerine göre dağılımı
  - Doğal gaz %52
  - Kömür %29
  - Buhar %8
  - Isıtmasız %11
- Seralarda 2022'nin ilk 9 ayında 272 bin ton üretim
  - Domates %71
  - Salatalık %19
  - Diğerleri %10

Kaynak: (DAİB, 2022)

İKLİM

Ülkede karasal iklim hâkimdir. Mart ve nisan aylarında 15-20°C arasında seyreden sıcaklık, mayıs ayından itibaren 30°C üstüne çıkmakta, haziran, temmuz ve ağustos aylarında uzun süre 40°C üzerinde seyretmektedir. En soğuk ay ocak, en sıcak ay ise temmuzdur. Bölgelere göre değişmekle birlikte kışın sıcaklık -30- -35°C kadar düşebilmekte, yazın da 45-50°C kadar çıkmaktadır. Genel olarak ise, kış aylarının ortalama sıcaklığı -5 ve 5°C, yaz aylarının ortalama sıcaklığı da 29-34°C arasında seyrettiği söylenebilir.

Uzun süren sıcak ve kurak bir yazdan sonra yağmurlu bir sonbahar ve az yağışlı soğuk ve kısa süren bir kış mevsimi yaşanmaktadır. Yıllık ortalama yağış miktarı 200 milimetredir. Yağış türü çoğunlukla yağmur ve soğuk kış günlerinde kar şeklindedir. Çöl bölgelerinde 80-90 milimetreye kadar düşen yağışlar, dağlarda ve yüksek kesimlerde 350-360 milimetreye kadar yükselir.

Bol güneşli bir iklime sahip olan Özbekistan'da gün ışığı yazları günde 15 saat, kışları ise 9 saat civarındadır. Ülkenin en kuzey kesimleri yılda 2.700-2.980 saat, güney kesimleri ise 2.800-3.130 saat güneşli geçmektedir.

Bölgelerdeki iklim yapısı ise şöyledir: Andican Vilayeti'nde sert kara iklimi hâkimdir. Ülkenin güney batısında bulunan Buhara Vilayeti'nin iklimi de sert kara iklimi olup, vilayetin topraklarının büyük bir kısmı Kızıl Kum Çölü'nden oluşmaktadır. Cizzah Vilayeti de soğuk kışlı ve sıcak yazlı kara iklimine sahiptir. Fergana Vilayeti ise, yumuşak kışlı ve sıcak yazlı bir bölgedir. Güneyde yer alan Kaşkaderya ve Surhanderya vilayetlerinde de kışlar nispeten yumuşak yazlar ise sıcak geçmektedir. Harezmi Vilayeti'nin ve Karakalpakistan'ın iklimleri birbirine çok yakın olup, kışları az kar yağışlı ve çok soğuk geçer, yazları ise aksine çok sıcaktır. Sırderya ve Taşkent vilayetlerinin yumuşak ve nispeten rutubetli bir kışı ve kuru bir yazı vardır. Navoi, Semerkant ve Namangan vilayetleri de yaklaşık Taşkent Vilayeti'ne benzer bir iklime sahiptir.

Kaynak: (Dünya Bankası, 2022)

TOPRAK ÖZELLİKLERİ

Özbekistan toprakları, farklı iklim, bitki örtüsü özellikleri ve kayaç yapılarının etkileriyle değişik karakterlerde oluşmuştur. Özbekistan'ın geniş bir bölümünü kaplayan düz ve çöl karakterindeki bölgelerde tuzlu veya alkali, tipik çöl toprakları hâkimdir.

Dağlık alanlarda ve dağ yamaçlarında daha çok kahverengi orman toprakları bulunmaktadır. Yağışın yüksek ve dolayısıyla bitki örtüsünün nispeten yoğunluk kazandığı yüksek platolarda, podzollaşmaya (serin ve bol yağışlı sahalarında görülen bir toprak oluşum sürecidir. Karakterli ve gri renkli topraklara podzolik toprak denir. Toprağın üst kısmında yıkanma baskındı) başlamış, hafif asidik topraklara rastlanmaktadır.

Özbekistan yüzölçümünün beşte dördü tipik çöl karakterlerindeki düzlüklerle kaplı olmasına karşın 600'den fazla ırmak ve nehrin kaynaklandığı dağlardan düz çöllere doğru giden vadilerde organik maddece zengin, derin çayır, mera bitki örtüsü altında oluşmuş koyu kahverengi topraklara da rastlanmaktadır.

Bu vadilerde akarsuların yer yer göllenmesi sonucunda bataklıklar ve dolayısıyla organik toprakların hâkim olduğu yöreler de bulunmaktadır. Akarsuların buharlaşması ile tamamen kurduğu vadi tabanlarında ise tuzlu ve yer yer alkali, kurak çöl ikliminin karakteristik toprakları olan solonetz ve solonçak toprakları ortaya çıkmaktadır.

Özbekistan'ın doğusunu kaplayan Tienşan ve Pamir-Altay sıra dağlarının yamaçlarında, erozyonla taşınan toprakların yığıldığı Fergana vadisinde, genel olarak ülkenin en verimli toprakları bulunmaktadır. Büyük çoğunluğu ile alüvyal toprakların oluşturduğu Fergana vadisinde, tuzlu ve alkali topraklara da rastlanmaktadır. Bu nedenle Fergana vadisi ülkenin en verimli topraklarının bulunduğu, yoğun tarımsal üretimin yapıldığı bir yöre olmuştur. Pamuk tarımının yapıldığı özellikle Buhara vilayetinde vahşi sulama ile yapılan pamuk tarlalarında tuzlanma görülmektedir.

Kaynak: (DAİB, 2022)

ÖZBEKİSTAN'DA ARAZİ KULLANIMI (1)

Eyalet	Toplam Ekilen Arazi (1000 ha)	Bölgedeki Toplam Nüfus (1000 kişi)	Kırsalda yaşayanların yüzdesi	Pamuk/ Buğday Ekimi (%)	GSYİH'da Tarımın Payı
Karakalpakstan	254,9	1.818	50,8	62,3	20,5
Andijan	230,1	2.963	47,6	76,6	46,5
Bukhara	240,6	1.844	62,5	83	40,3
Jizzakh	401,1	1.301	53	61,8	47,7
Kashkadarya	495,5	3.089	57,1	78,1	25,9
Navoi	103,5	943	51,1	82,6	22,1
Namangan	225	2.652	35,3	75,8	39,6
Samarkand	359	3.652	62,4	73	40,5
Surkhandarya	285	2.462	64,4	82,3	44,6
Syrdarya	232,8	803	56,9	85,3	43,3
Tashkent	353,5	5.253	27,6	61,7	29
Fergana	288,9	3.565	43,3	75,7	28,4
Khorezm	236,7	1.777	67,8	65	41,6

Kaynak: (Dünya Bankası, 2019)

Ülke genelinde tarımsal üretim için ekim yapılan araziler arasında en büyük paya Kashkadarya ve Jizzakh Bölgeleri sahiptir. Tüm bölgelerde olduğu gibi, bu bölgelerde de pamuk ve buğday üretimi oldukça baskındır.

Bölgelere göre, hane halkı üretimi, çiftlik üretimi ve özel sektör üretimleri de farklılık göstermektedir.

ÖZBEKİSTAN'DA ARAZİ KULLANIMI (2)

Eyalet	Bitkisel Üretim (bin ABD \$)			Toplam Üretimdeki % Payı		
	Çiftlik	Hane Halkı Üretimi	Özel İşletme	Çiftlik	Hane Halkı Üretimi	Özel İşletme
Karakalpakstan	39,3	20,6	2,3	63,1	33,2	3,7
Andijan	157,6	196,9	1,9	44,2	55,3	0,5
Bukhara	104,9	126,7	0,8	45,1	54,5	0,4
Jizzakh	69,9	56,2	0,9	68,2	30,9	0,8
Kashkadarya	124,2	31,7	1,6	66,9	32,2	0,9
Navoi	48,3	59,6	2,3	45,3	52,6	2,2
Namangan	88,4	120,3	1,5	42	57,2	0,7
Samarkand	194	137,1	3	58,1	41	0,9
Surkhandarya	85,4	128,5	1,9	39,6	59,5	0,9
Syrdarya	58,7	40,3	2,8	57,6	39,6	2,8
Tashkent	173,8	152,3	8,8	51,9	45,5	2,6
Fergana	110,8	118,4	2,7	47,8	51,1	1,2
Khorezm	78,2	59,6	1	56,3	42,9	0,7
Toplam	1.333,7	1.248,4	31,7	51	47,8	1,2

Tablodan da görülebileceği üzere; tüm bölgelerde buğday ve pamuk üretiminde daralmaya gidilmiş, bunun yerini çoğunlukla sebze ve meyve ekimi almıştır.

Bu kapsamda da en fazla ön plana çıkan ürünlerden biri üzüm olmuştur. Bölgenin kendine has üzüm türleri bulunmakta olup, detaylı bilgi aşağıda verilmektedir.

Bu ürünler arasında üretimi en fazla ön plana çıkan iki ürün pamuk ve üzümdür (son dönem). Bu ürünlerin üretimlerine ve bölgelerine ilişkin detaylar aşağıda yer almaktadır.

Özbekistan'ın tarım sektörü geniş çaplı modernizasyona ihtiyaç duymaktadır, zira en fazla istihdam yaratan sektör ve ülkenin en büyük ihracat geliri kaynağı olmasına rağmen tarımın potansiyeli tam anlamıyla değerlendirilememektedir.

Tarımın karşı karşıya bulunduğu sorunlar ve geliştirilmesi gerekli yönleri aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- Orta Asya'da artan su sıkıntısıyla birlikte, pamuk üretiminin azaltılarak, tahıl ve diğer ürünlerin üretimine ağırlık verilmesi gündeme gelmiştir. Ülke topraklarının çok az bir kısmının tarıma elverişli olması nedeniyle, tek tip tarım ürününde yoğunlaşma aşırı tuzlanma, erozyon gibi bir takım ciddi sorunların ortaya çıkmasına ve beraberinde tarımsal verimin düşmesine neden olmuştur. Ayrıca, makine ile yakıt yetersizliği de tarımın gündemindeki sorunlardandır. Su sıkıntısı ve çevresel problemlerin etkisi yanında, hükümetin yürüttüğü ithal ikameci politikanın bir parçası olarak da Özbekistan kendi kendine yeterli bir tahıl üreticisi ülke olmayı hedeflemektedir. Bu çerçevede, önümüzdeki yıllarda tarım ve tarıma dayalı sanayilerdeki yatırımların artması beklenmektedir.
- Özbekistan, sebze ve meyve üretimi açısından iyi bir konumda olmakla birlikte, işleme tesislerindeki yetersizliklerden ve eski teknoloji kullanımından ötürü bu alandaki üretim istenilen düzeyde artırılamamaktadır. Dolayısıyla gıda işleme ve paketlenme sektörünün geliştirilmesi gerekmektedir. Devlet firması olan UZMEVASABSAVOTUZUMSANOAT (Özbekistan meyve, sebze, üzüm sanayii) sebze, meyve ve paketlenme sektörüne hâkimdir.
- Tarımsal alanlarda özel mülkiyetin olmayışı, reform çabalarını olumsuz yönde etkilemektedir. 1999 yılından itibaren büyük ölçekli devlet işletmelerinin özelleştirilmesi başlatılmakla birlikte tarım alanları devlet mülkiyetinde kalmaya devam etmektedir. Yapılan özelleştirme, arazilerin bir nevi kiralanması anlamına gelmektedir.
- Tarım genel olarak devlet kontrolündedir; tarımsal üretim merkezi planlama ile yürütülür ve çiftçinin mahsulü devlet tarafından satın alınır. Çiftçi yetiştirdiği ürünlerin (pamuk hariç) devlete vermekle yükümlü olduğu miktarı aşan kısmını istediği gibi satma ve kullanma hakkına sahiptir. Devlete verilmesi gereken miktar hektar başına ton olarak belirlenir. Çiftçi üretim fazlasını ancak yaşadığı vilayet dahilinde satabilmektedir. Pamuk üreten çiftçilerin ürettiği pamuğun tamamını devlet almakta olup, pamuk ticareti yasaktır. Özel mülkiyet olarak kırsal kesimde yaşayan vatandaşlara dağıtılan arazilerde üretilen sebze ve meyvenin (pamuk hariç) istenilen fiyattan pazarlanabilmesi ve serbestçe satılabilmesi imkânı tanınmıştır. 2008 yılında alınan ve özel çiftliklerin büyütülmesini öngören bir karar uyarınca, küçük çiftlikler büyük işletmelerin oluşmasına imkân verecek şekilde yeniden dağıtılmıştır.
- Ülkede un ve yem fabrikaları ivedi olarak özelleştirme kapsamına alınmıştır. Bir adet gübre fabrikası da özelleştirme kapsamındadır.

Kaynak: Özbekistan Tarım Bakanlığı

BITKİSEL ÜRETİM

EKİM ALANLARI

Ürün	2018 (ha.)	2019 (ha.)	2020 (ha.)	2021 (ha.)	2022 (ha.)
Buğday	1.311.376	1.310.630	1.351.717	1.240.490	1.257.071
Pamuk tohumu	1.108.246	1.050.631	1.057.794	1.022.448	1.026.858
Elma	98.117	98.525	109.849	111.575	122.459
Üzüm	100.915	104.463	105.745	109.585	113.083
Patates	86.443	89.195	92.602	98.171	109.110
Arpa	90.231	91.909	108.933	76.839	99.238
Domates	60.353	58.880	57.746	60.545	64.226
Mısır	39.813	43.432	48.693	65.027	62.772
Havuç, turp	33.128	38.922	36.953	44.927	47.023
Pirinç	42.141	64.923	47.425	48.883	46.322
Karpuz	51.409	29.608	34.702	34.590	41.922
Kayısı	38.694	43.464	44.262	36.208	39.332
Soğan (kuru)	36.693	36.148	34.931	33.296	33.710
Darı	19.578	37.196	36.162	36.026	27.689
Salatalık ve kornişon	23.077	23.580	23.993	25.616	27.489
Diğer sebzeler	21.745	38.669	39.190	27.820	27.008
Şeftali ve nektarin	15.745	18.229	17.813	17.636	20.044
Diğer taze meyveler	18.960	16.795	20.185	15.738	15.899
Kiraz	12.161	11.983	12.718	14.498	15.241
Erik	13.987	13.098	12.270	11.868	15.040
Lahana	14.027	14.839	12.863	12.588	13.586
Soya fasulyesi	5.998	3.099	4.218	11.104	12.385
Sorgum	15.344	10.643	13.684	15.911	12.130
Bakliyat; diğer	11.848	11.797	11.828	11.800	11.773
Diğer yumuşak çekirdekli meyveler	12.090	11.453	11.684	11.742	11.626
Patlıcan	3.619	8.490	8.467	9.471	9.183
Aspir tohumu	8.027	16.218	18.324	9.830	8.624
Ayçiçek tohumu	7.593	10.186	10.352	10.692	8.279
Susam tohumu	5.917	7.882	8.408	9.504	7.633
Armut	5.145	6.228	6.848	6.657	7.292
Vişne	4.400	5.944	4.984	5.892	7.051
Çekirdekli meyveler	6.485	6.582	6.592	6.553	6.576
Sarımsak; yeşil	9.572	7.089	7.438	6.106	6.319

Kabuklu ceviz	5.283	5.045	5.115	5.148	5.102
Nohut	4.348	4.297	4.567	5.189	5.023
Biber (kuru)	5.507	6.999	8.449	4.575	4.954
Diğer hububat	3.050	3.962	4.633	4.650	4.842
Ayva	4.293	4.917	5.522	5.461	4.044
Trabzon hurması	4.097	3.923	3.917	3.691	3.426
Fındık (kabuklu)	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000
Keten tohumu	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000
Bakla	2.706	2.754	2.749	2.736	2.746
Badem (kabuklu)	2.717	3.011	3.205	2.738	2.706
Diğer yağlı tohumlar	1.484	900	876	1.946	1.848
Kolza tohumu	1.669	1.761	1.766	1.791	1.822
Jüt (hint keneviri)	1.766	1.789	1.781	1.778	1.783
Tütün (işlenmemiş)	2.433	2.473	2.340	1.946	1.672
Limon ve lime	1.609	1.335	1.371	1.393	1.577
Kabuklu yer fıstığı	1.033	1.294	1.444	1.367	1.372
Bezelye (kuru)	1.203	1.230	1.227	1.231	1.235
Mercimek (kuru)	1.107	1.108	1.115	1.110	1.111
Antep fıstığı	1.445	897	850	1.097	1.046
Biber (yeşil)	851	878	928	886	897
İncir	731	822	963	985	878
Yulaf	765	1.000	1.120	31.600	836
Pırasa ve diğer soğanslı bitkiler	659	940	1.029	762	831
Bezelye, taze	814	819	817	816	817
Çilek	591	675	1.245	788	783
Narenciye; diğer	720	2.646	690	521	628
Bakla; yeşil	586	581	581	583	582
Diğer Fasulye (yeşil)	539	556	551	553	556
Diğer baharatlar	480	504	488	491	494
Marul ve radika	347	333	336	339	336
Biber (piper spp.)	324	327	320	322	324
Diğer yemişler	294	304	303	303	303
Çavdar	278	84	551	392	142
Pomelo ve greyfurt	143	140	141	141	141
Zeytin	134	137	141	138	139
Enginar	126	121	121	123	122
Mandalina	119	114	116	116	116

Yabanmersini	97	96	95	95	94
Diğer orman meyveleri	91	88	89	89	89
Kuşüzümü	84	84	84	84	84
Şeker pancarı	7	86	107	83	67
Karabuğday	100	600	20	200	15

Kaynak: (FAO STAT, 2024)

VERİM

Ürün	2018 (kg/ha.)	2019 (kg/ha.)	2020 (kg/ha.)	2021 (kg/ha.)	2022 (kg/ha.)
Havuç, turp	65.960	71.158	77.829	70.241	83.278
Biber (yeşil)	80.317	77.829	73.072	76.965	75.904
Diğer sebzeler	55.911	50.344	51.019	63.278	62.507
Lahana	52.999	47.402	51.201	54.073	57.979
Soğan (kuru)	39.912	34.360	35.959	36.041	36.023
Karpuz	35.732	41.626	36.149	34.987	34.335
Domates	37.848	36.008	33.396	36.447	34.116
İncir	28.746	30.188	31.476	32.735	33.994
Sarımsak	26.625	30.508	30.078	32.013	33.288
Salatalık	37.140	36.262	33.874	34.760	32.900
Enginar	30.339	32.396	31.470	31.388	31.750
Patates	33.686	34.639	33.950	33.469	31.557
Şeker pancarı	28.571	29.070	28.972	29.434	29.537
Trabzon hurması	19.906	21.464	21.724	22.638	23.564
Ayva	17.905	17.274	17.429	17.860	22.473
Patlıcan	20.420	19.930	22.204	22.204	22.204
Kuş üzümü	19.475	19.690	19.384	19.516	19.530
Pomelo ve greyfurt	19.051	18.630	18.775	18.820	18.742
Narenciye; diğer	16.476	3.593	14.512	18.910	16.877
Diğer taze meyveler	10.577	16.646	14.910	15.764	16.688
Kabuklu yer fıstığı	18.685	21.874	22.492	23.198	16.623
Armut	19.116	16.355	15.965	17.042	16.121
Üzüm	15.754	15.348	15.196	15.470	15.569
Marul, radika	14.145	14.825	14.505	14.487	14.605
Kiraz	14.147	14.676	14.552	14.734	14.229
Çilek	9.487	10.490	10.714	13.834	13.411
Fasulye (yeşil)	12.840	12.247	12.378	12.378	12.283
Erik	9.643	10.160	10.602	12.079	11.809
Mandalina	11.909	11.579	11.662	11.719	11.654
Kayısı	12.763	12.345	11.954	11.731	11.473
Vişne	12.878	10.939	14.175	12.438	11.461
Badem (kabuklu)	7.157	7.111	9.735	10.189	11.437
Diğer orman meyveleri	11.434	11.563	11.202	11.399	11.387

Diğer çekirdekli meyveler	11.216	10.786	10.873	10.957	10.872
Jüt	10.717	10.761	10.740	10.739	10.747
Elma	11.520	11.408	10.455	11.097	10.724
Şeftali	10.285	10.356	10.344	10.959	10.575
Mısır	10.378	9.700	9.762	9.073	10.457
Diğer yemişler	10.922	10.250	10.342	10.403	10.346
Çavdar	9.241	9.503	9.443	9.640	9.838
Ceviz; kabuklu	9.500	9.428	9.443	9.457	9.443
Pırasa	10.375	9.571	9.119	8.922	8.800
Bakla; yeşil	8.627	8.729	8.622	8.659	8.670
Pirinç	5.246	4.847	6.188	6.837	7.753
Yabanmersini	6.814	6.923	6.961	7.021	7.081
Limon ve lime	7.087	6.967	6.783	6.747	6.724
Bezelye; yeşil	5.928	5.945	5.890	5.921	5.918
Bakla; kuru	5.843	5.695	5.700	5.746	5.714
Ayçiçeği tohumu	3.513	4.064	3.549	3.682	5.094
Buğday	4.126	4.649	4.556	4.825	4.988
Biber (kuru)	4.177	4.286	4.374	4.475	4.577
Diğer yumuşak çekirdekli meyveler	4.252	4.444	4.386	4.359	4.396
Diğer baklagiller	3.826	3.738	3.690	3.759	3.740
Pamuk tohumu	2.062	2.562	2.897	3.299	3.409
Soya fasulyesi	1.901	3.504	1.769	2.654	2.815
Bezelye (kuru)	2.955	2.800	2.837	2.837	2.812
Darı	2.784	2.804	2.741	2.770	2.800
Nohut; kuru	2.438	2.560	2.616	2.686	2.756
Diğer bakliyat	4.098	3.218	2.797	2.561	2.410
Diğer yağlı tohumlar	2.122	2.957	3.465	1.796	1.898
Susam tohumu	1.619	1.767	1.519	1.652	1.865
Sorgum	1.375	1.381	1.389	1.387	1.386
Arpa	1.239	1.453	1.483	1.247	1.244
Fındık (kabuklu)	1.286	1.227	1.247	1.254	1.243
Tütün (işlenmemiş)	2.289	2.544	2.385	2.002	1.204
Diğer baharatlar	1.112	1.041	1.081	1.077	1.066
Mercimek	969	956	959	961	959
Zeytin	863	868	839	866	864
Karabuğday	1.000	1.000	1.000	870	800

Kolza tohumu	756	736	729	716	707
Aspir tohumu	525	533	485	555	682
Biber	662	637	661	658	654
Yulaf	1.699	1.700	1.696	1.700	589
Antepfıstığı; kabuklu	313	335	353	365	377
Keten tohumu	333	333	333	333	333

Kaynak: (FAOSTAT, 2024)

ÜRETİM MİKTARI

Ürün	2018 (ton)	2019 (ton)	2020 (ton)	2021 (ton)	2022 (ton)
Buğday	5.410.760	6.093.462	6.157.844	5.984.756	6.270.059
Havuç ve turp	2.185.113	2.769.613	2.876.031	3.155.745	3.915.983
Pamuk tohumu	2.285.560	2.691.698	3.063.998	3.372.924	3.500.680
Patates	2.911.933	3.089.658	3.143.818	3.285.646	3.443.224
Domates	2.284.217	2.120.120	1.928.508	2.206.641	2.191.153
Üzüm	1.589.784	1.603.308	1.606.942	1.695.259	1.760.559
Sebzeler (diğer)	1.215.779	1.946.732	1.999.418	1.760.424	1.688.195
Karpuz	1.836.959	1.232.460	1.254.443	1.210.213	1.439.370
Elma	1.130.335	1.124.017	1.148.455	1.238.188	1.313.233
Soğan (kuru)	1.464.488	1.242.045	1.256.085	1.199.985	1.214.349
Salatalık	857.076	855.058	812.728	890.433	904.390
Lahana	743.411	703.403	658.595	680.640	787.670
Mısır	413.165	421.273	475.341	590.016	656.414
Kayısı	493.842	536.544	529.109	424.734	451.263
Pirinç	221.089	314.659	293.451	334.226	359.147
Diğer taze meyveler	200.536	279.570	300.968	248.088	265.326
Kiraz	172.035	175.861	185.068	213.600	216.867
Şeftali	161.930	188.772	184.265	193.280	211.955
Sarımsak	254.857	216.272	223.719	195.467	210.348
Patlıcan	73.900	169.200	188.000	210.300	203.889
Erik	134.869	133.078	130.092	143.351	177.602
Arpa	111.760	133.496	161.539	95.828	123.447
Armut	98.353	101.858	109.330	113.447	117.546
Ayva	76.865	84.937	96.242	97.536	90.871
Vişne	56.665	65.023	70.650	73.285	80.809
Trabzon hurması	81.559	84.200	85.100	83.566	80.724
Darı	54.500	104.300	99.100	99.800	77.531
Diğer çekirdekli meyveler	72.731	70.996	71.672	71.800	71.489
Biber (yeşil)	68.370	68.327	67.825	68.174	68.109
Diğer yumuşak çekirdekli	51.407	50.895	51.249	51.184	51.109

Ceviz; kabuklu	50.189	47.558	48.299	48.682	48.180
Diğer bakliyat	45.326	44.101	43.642	44.357	44.034
Ayçiçek tohumu	26.672	41.398	36.736	39.361	42.174
Badem; kabuklu	11.399	10.858	7.460	29.473	34.862
Soya fasulyesi	19.446	21.411	31.202	27.896	30.945
Kabuklu yer fıstığı	21.000	24.800	30.300	32.243	29.844
Badem (kabuklu)	19.302	28.305	32.478	31.714	22.802
İncir	23.000	30.000	36.957	20.476	22.673
Yer fıstığı	18.922	19.253	19.122	19.099	19.158
Biber (kuru)	21.100	14.700	19.000	22.072	16.812
Jüt	15.809	15.683	15.672	15.721	15.692
Sorgum	9.578	13.924	12.774	15.697	14.239
Bakla	10.600	11.000	11.946	13.939	13.844
Susam tohumu	12.500	12.750	12.956	11.908	11.669
Nohut	11.400	9.300	9.300	9.400	10.601
Diğer tahıllar	11.863	9.506	10.013	9.852	10.601
Limon ve lime	5.607	7.081	13.339	10.904	10.501
Narenciye; diğer	6.840	9.000	9.379	6.795	7.312
Çilek	6.921	6.805	6.818	6.848	6.824
Pırasa	4.212	8.637	8.885	5.452	5.885
Fasulye (yeşil)	5.052	5.069	5.012	5.044	5.042
Aspir tohumu	4.907	4.943	4.877	4.909	4.910
Bakla; yeşil	4.824	4.866	4.811	4.834	4.837
Marul ve radika	3.819	3.925	3.811	3.851	3.862
Bezelye (yeşil)	3.859	3.681	3.742	3.761	3.728
Enginar	3.149	2.661	3.036	3.494	3.508
Fındık (kabuklu)	3.554	3.444	3.481	3.493	3.472
Diğer yağlı tohumlar	3.215	3.112	3.139	3.155	3.135
Greyfurt	2.715	2.608	2.644	2.656	2.636
Tütün (işlenmemiş)	5.570	6.291	5.580	3.895	2.012
Şeker pancarı	200	2.500	3.100	2.443	1.979
Frenk üzümü	1.641	1.653	1.622	1.639	1.638
Çavdar	2.570	800	5.200	3.775	1.394
Mandalina	1.414	1.324	1.354	1.364	1.347
Kolza	1.262	1.297	1.287	1.282	1.288
Mercimek	1.073	1.059	1.069	1.067	1.065
Diğer orman meyveleri	1.045	1.014	994	1.018	1.009
Keten tohumu	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Ahududu			1.000	900	900
Mantar ve trüf	650	650	663	669	675

Yaban mersini	659	664	662	665	668
Diğer baharatlar	533	525	528	529	527
Yulaf	1.300	1.700	1.900	53.714	492
Antep fıstığı	452	300	300	400	394
Biber	215	208	212	212	212
Zeytin	116	119	118	119	120
Karabuğday	100	600	20	174	12

Kaynak: (FAOSTAT, 2024)

HAYVANSAL ÜRETİM

ÜRETİM (ton)

Ürün	2018	2019	2020	2021	2022
Tam yağlı inek sütü	10.415.660	10.662.305	10.930.078	11.242.745	11.599.137
Sığır eti	1.060.935	948.859	964.503	1.006.338	1.028.183
Koyun eti	175.110	149.080	148.313	153.633	157.510
Sığır sakatatı	161.932	144.826	147.214	153.599	156.933
Tavuk eti	96.900	114.900	101.400	123.600	148.800
Sığır derisi	109.816	98.215	99.835	104.165	106.426
Yağlı yün	34.615	35.115	35.422	36.345	37.307
Sığır yağı	31.642	28.299	28.766	30.014	30.665
İpek böceği kozası	17.912	21.374	20.942	22.770	24.300
Koyun sakatatı	21.093	17.957	17.865	18.506	18.973
Koyun derisi	20.297	17.280	17.191	17.807	18.257
Bal; doğal	12.578	13.002	13.358	14.067	14.700
Koyun yağı	7.164	6.099	6.067	6.285	6.444
At eti	7.119	5.702	6.086	6.151	5.529
Domuz eti	3.925	5.177	5.123	4.514	4.067
Diğer etler	2.521	2.505	2.501	2.458	2.418
Deve eti	2.787	1.847	1.813	1.798	1.433
Atların sakatatı	810	649	693	700	629
Tavşan eti	143	308	331	424	520
Domuz sakatatı	315	416	411	362	326
Domuz yağı	315	416	411	362	326
Deve sakatatı	399	264	260	257	205
Deve yağı	161	107	105	104	83

Kaynak: (FAOSTAT, 2024)

HAYVAN VARLIĞI (Adet/ bař)

Ürün	2018	2019	2020	2021	2022
Tavuk	65.670.000	73.189.000	77.851.000	82.364.000	86.877.000
Koyun	17.774.700	18.197.800	18.829.200	19.327.100	19.938.000
Sığır	12.814.100	12.949.700	13.154.200	13.544.400	13.853.500
Keçi	3.805.800	3.709.100	3.629.600	3.643.200	3.664.500
Hindi	635.000	678.000	697.000	712.000	728.000
Arı (kovan)	574.153	598.975	603.775	644.393	691.858
Tavşan	507.000	542.000	582.000	601.000	584.000
At	242.470	247.071	253.625	260.393	269.002
Eřek	222.975	186.691	150.971	121.679	106.447
Domuz	58.856	54.810	52.430	49.460	45.166
Deve	19.426	19.961	20.447	20.132	19.928

Kaynak: (FAOSTAT, 2024)

ORMAN ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ

Ürün	2018	2019	2020	2021	2022	Birim
Sunta	181358	192610	255668	247943	252100	M ³
Biçilmiş ağaç hepsi iğne yapraklı	8060	20600	22780	23119	195239	M ³
Diğer kâğıt ve karton	78144	71946	67285	73066	124004	Ton
Kasa malzemeleri	49978	45070	32075	32210	58880	ton
MDF/HDF	21285	49498	40201	35956	45628	M ³
Ambalaj kağıtları	5741	8265	11463	12095	28188	Ton
Diğer kâğıt ve mukavva b.b.	20732	15911	20430	22482	21076	Ton
Ev ve temizlik kağıtları	1423	2446	3205	6202	15722	Ton
Odun dışındaki liflerden elde edilen	17300	17890	21358	25736	14968	Ton
Odun yakıtı iğne yapraklı olmayan	24000	12500	17700	11428	11428	M ³
Kurtarılan kâğıt	905	710	850	596	9758	Ton
Diğer endüstriyel yuvarlak ağaçlar	10000	7600	6000	6037	6037	M ³
Kaplama levhalar	1570	1088	782	2780	2714	M ³
Diğer lif levha	4927	1633	4739	9500	1565	M ³
Odun kömürü	230	277	353	485	1191	Ton
Baskı ve yazı kağıtları	4901	3970	5103	2999	993	Ton
Mekanik ya da yarı mekanik odun	0	0	0	1128	874	Ton
Baskı ve yazı kağıtları, kaplamasız, ahşapsız	348	1110	2790	565	771	Ton
Gazete kâğıdı	2142	673	193	280	441	Ton
Baskı ve yazı kağıtları, kaplanmış	1522	1410	2134	1604	222	Ton
Karton tahtası	270	254	112	77	138	Ton
Kontrplak	15315	1264	4335	3175	88	M ³
Geri dönüştürülmüş odun	3	48	56	56	76	
Talaşlar ve parçacıklar	0	48	55	19	36	M ³
Kimyasal odun hamuru	7400	7400	0	0	0	Ton
Kimyasal odun hamuru, sülfat,	7400	7400	0	0	0	Ton

Kaynak: (FAOSTAT, 2024)

DIŞ TİCARET

Yıllar	İhracat			İthalat		
	Genel	Tarım	%	Genel	Tarım	%
2018	10,9	1,1	10,1	17,3	1,7	9,8
2019	14,3	1,6	11,2	21,8	2,1	9,6
2020	13,1	1,5	11,5	19,9	2,3	11,6
2021	14,1	1,5	10,6	23,7	3,1	13
2022	15,3	1,8	11,8	28,3	4,1	14,5

Kaynak: (Trademap, 2024)(Milyar ABD doları)

Dünya ithalatındaki payı **%0,1**, Dünya ihracatındaki payı **%0,1**

DIŞ TİCARET PARTNERLERİ

Özbekistan'ın Ürün İhraç Ettiği İlk 5 Ülke

Rusya, ÇHC, **Türkiye**, Kazakistan, Kırgızistan

Özbekistan'ın Tarımsal Ürün İhraç Ettiği İlk 5 Ülke

Rusya, Afganistan, Kazakistan, ÇHC, Pakistan

Türkiye 10. Sırada

Özbekistan'ın Ürün İthal Ettiği İlk 5 Ülke

ÇHC, Rusya, Kazakistan, Kore, **Türkiye**

Özbekistan'ın Tarımsal Ürün İthal Ettiği İlk 5 Ülke

Kazakistan, Rusya, Brezilya, Belarus, Kırgızistan

Türkiye 6. Sırada

Kaynak: (Trademap, 2024)

ÖZBEKİSTAN'IN İHRAÇ ETTİĞİ İLK 10 TARIM ÜRÜNÜ

Ürünler	2018	2019	2020	2021	2022
Buğday veya mahlut unu	70,09	104,58	218,61	281,01	268,5
Taze üzüm	120,91	119,17	133,14	147,66	196,1
Fasulye (Vigna mungo (L.) Hepper veya vignaradiata (L.) wilczek türleri; kuru,	70,80	48,01	87,93	106,40	109,2
Diğer fasulyeler; kabuksuz (kuru)	50,24	101,48	89,27	88,98	98,5
Kuru üzüm	58,81	104,57	55,12	60,83	84,1
Taze şeftali, dahil. Nektarin	42,10	46,04	64,87	43,87	68,1
Domates, taze veya soğutulmuş	46,80	68,54	66,06	59,86	57,8
Taze Trabzon hurma	34,08	32,84	48,60	34,44	52
Hayvan beslemede kullanılan müstahzarlar	4,39	12,19	17,53	33,27	39,3
Soğan ve şalotlar; taze	13,6	65,1	34,4	25,1	35,9
Toplam	1.111,26	1.574,16	1.521,94	1.502,14	1.791,2

Kaynak: (Trademap, 2024)(Milyon ABD doları)

ÖZBEKİSTAN'IN TARIM ÜRÜNÜ İHRAÇ ETTİĞİ İLK 10 ÜLKE

Ülkeler	% Pay
Rusya	31,3
Afganistan	18,5
Kazakistan	14,9
ÇHC	8,1
Pakistan	5,6
Tacikistan	3,7
Kırgızistan	3,3
Belarus	2,1
Azerbaycan	2
Türkiye	1,8

Kaynak: (Trademap, 2024)

ÖZBEKİSTAN'IN İTHAL ETTİĞİ İLK 10 TARIM ÜRÜNÜ

Ürünler	2018	2019	2020	2021	2022
Buğday ve mahlut	271,39	362,59	541,61	613,55	763,3
Ham şeker kamışı şekeri	30,71	193,02	42,67	319,69	464,4
Hayvansal veya bitkisel katı/sıvı yağların yenilebilir karışımları veya müstahzarları	11,79	14,35	16,40	79,21	211,2
Kemikli taze veya soğutulmuş sığır eti	0,58	17,52	41,07	82,61	162,5
Ayçiçeği tohumu veya aspir yağı ve bunların fraksiyonları	118,88	163,04	188,89	234,88	159,1
Buğday veya mahlut unu	108,12	86,17	88,44	95,54	141,9
Yağ keki ve diğer katı artıklar	98,32	92,34	103,24	132,86	132,9
Bitkisel katı ve sıvı yağlar ve fraksiyonları,	51,05	62,71	36,50	95,85	94,1
Çikolata ve kakao içeren gıda müstahzarları	12,9	26,9	38,6	64,2	81,4
Bebek maması karışımları	20,8	32,8	37,1	44,2	74,1
Toplam	1.700,04	2.085,97	2.301,67	3.150,12	4.114,6

Kaynak: (Trademap, 2024)(Milyon ABD doları)

ÖZBEKİSTAN'IN TARIM ÜRÜNÜ İTHAL ETTİĞİ İLK 10 ÜLKE

Ülkeler	% Pay
Kazakistan	35,3
Rusya	22,3
Brezilya	11,7
Belarus	3,6
Kırgızistan	2,1
Türkiye	1,9
ÇHC	1,7
Pakistan	1,6
Ekvador	1,5
Hindistan	1,4

Kaynak: (Trademap, 2024)

İhracatta dünyada ilk sırada olduğu ürün grubu/ partnerleri; Yok

ORMAN ÜRÜNLERİ İTHALATI

HS Kodu	Ürünler	2018	2019	2020	2021	2022
440711	Çam ağacından kereste; uzunlamasına testere ile biçilmiş veya yontulmuş, dilimlenmiş veya yaprak halinde açılmış	303,2	264,8	253,9	270,7	338,9
441011	Ağaçtan yonga levha	98,1	92,7	79,5	133,4	135,3
441113	Ağaçtan orta yoğunlukta lif levha (MDF); 5mm < kalınlık <= 9 mm	50,1	59,9	41,7	61,7	85,9
440712	Köknar "Abies spp." ve ladin "Picea spp." uzunlamasına kesilmiş veya yontulmuş,	37,1	41,1	52,2	49,8	79,1
441114	Ağaçtan orta yoğunlukta lif levha (MDF); kalınlık > 9 mm	45,4	51,1	42,4	62,0	67,3
Toplam		849,1	876,4	810,1	1.003,5	1.300,3

Kaynak: (Trademap, 2024)(Milyon ABD doları)

Orman Ürünü İthalat Partnerleri: Rusya %74,6, Çin %9,4, Belarus %5,8 **Türkiye %2,2**

ORMAN ÜRÜNLERİ İHRACATI

HS Kodu	Ürünler	2018	2019	2020	2021	2022
470610	Linter pamuğu hamuru	22,1	22,4	24,5	28,7	34,2
481420	Duvar kağıtları, duvar kaplamaları; ön yüzü pürüklü, kabartmalı, boyalı, desen baskılı veya dekoreli plastikle sıvanmış	0,1	1,9	3,8	8,9	17,2
441990	Ahşaptan mutfak ve sofraya için eşyas; bambudan ve tropikal ağaçlardan olanlar HARIÇ (2022 öncesi sadece "bambudan olanlar	0,01	0,1	0,2	5,3	11,3
480257	Yazı, baskı veya diğer grafik amaçlarla kullanılan türde kaplanmamış kağıt ve karton	0,05	4,9	4,2	3,4	11,1
481890	Ev veya sıhhi amaçlı kullanılan türden kağıt, selüloz vatka veya selüloz lif ağları	5,9	1,2	0,6	1,3	10,3
Toplam		37,1	78,4	41,6	69,1	118,1

Kaynak: (Trademap, 2024)(Milyon ABD doları)

Orman Ürünü İhracat Partnerleri: Kırgızistan %25, Tacikistan %10,3, Kazakistan %9,3

TÜRKİYE-ÖZBEKİSTAN TİCARETİ

Yıllar	İhracat			İthalat		
	Genel	Tarım	%	Genel	Tarım	%
2019	1.232,29	40,99	3,3	1.140,19	60,40	5,3
2020	1.154,33	38,98	3,4	969,98	36,30	3,7
2021	1.841,89	75,08	4,1	1.800,04	35,76	2,0
2022	1.877,92	90,3	4,8	1.682,5	40,7	2,4
2023	1.872,54	102,9	5,5	1.209,2	52,3	4,3

Kaynak: Trademap, 2022 (Milyon ABD doları)

TÜRKİYE'NİN ÖZBEKİSTAN'A İHRAÇ ETTİĞİ İLK 10 TARIM ÜRÜNÜ

Ürünler	2019	2020	2021	2022	2023
Kanatlı (Tavuk) eti, donmuş	2,9	2,4	10,3	7,4	9,8
Ekim için mısır tohumu	1,2	1,8	5	5,4	9,8
Hayvan beslemede kullanılan müstahzarlar	1,4	3,4	3,9	5,3	7,6
Kakao içermeyen şekerlemeler, beyaz çikolata dahil. (sakız hariç)	0,7	1,1	2,9	5,6	7,5
Diğer gıda müstahzarları	2,4	2,6	2,9	10,3	6,2
Kanatlı (Tavuk) eti, donmuş, parçalanmamış	0,5	0,4	5	2,5	5,2
Çikolata ve kakao içeren diğer karışımlar	0,8	0,7	1,4	2,8	4,1
Kakao tozu, ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeler içermeyen	2,9	2,2	2,5	2,7	4,1
Mandalina; taze ya da kuru	0,6	1,4	1,4	2,3	2,8
Limon; taze ya da kuru	0,002	0,006	0,1	0,4	2,6

Kaynak: (Trademap, 2024)(Milyon ABD doları)

TÜRKİYE'NİN ÖZBEKİSTAN'A İTHAL ETTİĞİ İLK 10 TARIM ÜRÜNÜ

Ürünler	2019	2020	2021	2022	2023
Kuru üzüm	14,79	10,16	8,65	11,74	10,64
Kuru kayısı	0,11	1,47	0,069	0,61	10,48
Geçici olarak korunmuş sebzeler ve sebze karışımları,	3,52	4,21	5,83	7,04	6,90
Kabuklu taze veya kuru ceviz	3,30	2,44	4,25	0,31	6,04
Kurutulmuş kabuksuz barbunya	1,5	1,2	1,2	2,56	3,99
"Kurutulmuş şeftaliler, armutlar, papaws ""papayalar", demirhindi ve diğer meyveler	1,12	1,26	2,08	1,96	2,24
Buğday gluteni (kurutulmuş olsun olmasın)	0,00	0,05	2,16	2,89	1,79
Hayvanların bağırsakları, mesaneleri ve mideleri (balık hariç) (tam veya parçalı)	0,87	0,51	0,88	2,04	1,71
Kabuklu taze veya kuru badem	3,84	5,61	1,94	3,11	1,46
Meyve çekirdekleri ve çekirdekleri ve diğer bitkisel ürünler dahil. kavrulmamış hindiba kökleri	0,93	0,51	0,43	0,27	1,26

Kaynak: Trademap, 2022 (Milyon ABD doları)

TÜRKİYE'DEN ÖZBEKİSTAN'A İHRAÇ POTANSİYELİ YÜKSEK ÜRÜNLER

Potansiyel Ürün	Özbekistan'ın Dünyadan İthalatı (milyon \$)	Türkiye'den İthalatı (Milyon \$)	TR'nin Dünyaya İhracatı (milyon \$)	TR'nin Dünya İhracatındaki Payı	Özbekistan'ın İthalat Partnerleri
180690 Kakao içeren çikolata ve diğer karışımlar	64,2	1,4	416,4	Almanya %14,4 İtalya %11,1 Polonya %9,4 TR %2,6 (12. Sırada)	Rusya %83 Ukrayna %5 İtalya %3,2 TR %2,2 5. Sırada
020714 Tavukların dondurulmuş parçaları ve sakatları	47,1	11,9	325,5	Brezilya %34,8 ABD %22,6 Hollanda %7,1 TR %2,2 (9. Sırada)	Türkiye %25,3 Polonya %21,3 ABD %14,6
190531 Tatlı bisküviler	14,1	0,3	359,2	Meksika %10,1 Hollanda %8,9 Almanya %8,6 TR %3,9 (10. Sırada)	Rusya %77 Ukrayna %11,6 Kazakistan %4,1 TR %2,6
190230 Pişmiş makarna	14,7	0,009	49,7	Kore %17,9 ÇHC %15,8 Tayland %8,5 TR %1,2 (21. Sırada)	Kazakistan %68,2 Rusya %25,9 Kırgızistan %2,8 TR %0,1
080521 Taze mandarin ve mandalina	9,2	2,2	399,9	ÇHC %26,1 GAC %15,6 TR %12,3	Pakistan %34,1 ÇHC %24,7 TR %23,6
230400 Soya yağı küspesi	132,9	1,7	326,2	Arjantin %35,8 Brezilya %23,2 ABD %14,3 TR %1 (11. Sırada)	Arjantin %43,7 Letonya %19 Litvanya %16,8 TR %1,3 (7. Sırada)

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığınca "Trademap" verileri kullanılarak hazırlanmıştır, 2022

YATIRIM ORTAMI

Bukhoro- Agro Serbest Ekonomik Bölge

Özbekistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın 10 Temmuz 2018 tarih ve RP-3843 sayılı kararına göre düzenlenmiştir.

Hedef:

- Yatırım projelerinin uygulanması için yatırımcılar için uygun koşulların yaratılması;
- Kooperatifler oluşturarak hidroponik teknoloji kullanarak seraların düzenlenmesi;
- Tarım ürünlerinin ihracatını desteklemek için lojistik merkezlerin oluşturulması;
- Yetiştirilen ve işlenmiş ürünlerin standardizasyonu ve sertifikasyonu için koşullar yaratmak;
- Tarım sektöründe personel yetiştirmek.

Bukhoro-Agro SEB katılımcıları için, çekilen yabancı yatırımların hacmine bağlı olarak vergi avantajları:

300 bin USD'den 3 milyon USD'ye – 3 yıl için

3 milyon USD'den 5 milyon USD'ye – 5 yıl için

5 milyon USD'den 10 milyon USD'ye – 7 yıl boyunca

10 milyon USD ve üzeri – 10 yıl için

Katılımcılar, yukarıda belirtilen dönemde küçük işletmeler, arazi vergisi, gelir vergisi, emlak vergisi, hedeflenen devlet fonları için tek bir vergi ödemekten muaftır. Ayrıca, katılımcılar; teçhizat, hammadde ve malzemeler için de vergi ödemesinden muaflardır.

Yatırım fırsatları

- Yoğun meyve bahçelerin oluşturulması;
- Seraların oluşturulması;
- Meyve ve sebzelerin işlenmesi için tesislerin oluşturulması;
- Düşük sıcaklık depolama birimlerinin oluşturulması;
- Paketleme ve ambalajlama;
- Lojistik merkezlerin oluşturulması;
- Kooperatiflerin oluşturulması - sıfırdan nihai ürüne kadar olan döngünün sağlanması, tarım ürünlerinin üretim, depolama, işleme, kurutma, paketleme ve ihracat hacminin artırılması;
- İhracat amaçlı ürünlerin muhafazası ve ürünlerin fermantasyon yoluyla depolanması: şarap, bira, sirke, maya, alkolsüz içecekler;
- Doğal meyve ve sebzelere dayalı içecek, meyve suları ve konsantrelerin üretimi;
- Süt ürünleri üretimi: süt, süzme peynir, aromalı yoğurt, işlenmiş ve sert peynirler, dondurma, sütlü tatlılar;
- Et ve süt ürünlerinin üretimi ve işlenmesi için modern hayvancılık komplekslerinin oluşturulması;
- Gıda katkı maddeleri üretimi;
- Fırın ve şekerleme üretimi;

- Gıda ¼r¼nleri depolama ve paketleme araçlarının ¼retimi: metal kutular, aseptik ambalajlar, oluklu kutular, çevre dostu ambalajlar;
- Gıda end¼strisi için ekipman ¼retimi;
- Tarım makinalarının ¼retimi;
- Paketlenmiř gıda, alkols¼z içecekler ve paketlenmiř içme suyu;
- Bebek maması ¼retimi.

8. Ulařım

Kayıtlı hava taşıyıcılarının sayısı: 2 (2020)

Hava taşıyıcıları tarafından işletilen kayıtlı uçakların envanteri: 34

Kayıtlı hava taşıyıcılarında yıllık yolcu trafiği: 3.056.558 (2018)

Kayıtlı hava taşıyıcılarında yıllık y¼k trafiği: 89,43 milyon (2018) mt-km

Sivil uçak tescili ¼lke kodu ¼n eki: Birleşik Krallık

Toplam havaalanı sayısı: 13 (2021)

Boru hatları 13.700 km gaz, 944 km petrol (2016)

Demiryolları toplam: 4.642 km (2018)

Karayolu toplam: 86.496 km (2000)

- Asfaltlanmıř: 75.511 km (2000)
- Asfaltsız: 10.985 km (2000)

Su yolları: 1.100 km (2012)

Limanlar ve terminaller

Nehir liman(lar)ı: Termiz (Amu Darya)

Kaynak: (InvestUz, 2022)

KAYNAKÇA

- Anonim a. (2022, 08 22). *Özbekistan Ülke Profili*. Ticaret Bakanlığı Resmî İnternet Adresi: https://ticaret.gov.tr/data/5ef20f4213b876b1f88518d8/%C3%96zbekistan_2022.pdf adresinden alındı
- Anonim b. (2022, 09 01). *Özbekistan Pazar Bilgileri*. T.C Ticaret Bakanlığı Resmî İnternet Adresi: https://ticaret.gov.tr/data/5ef0766c13b8761ddcfd250e/%C3%96zbekistan_Pazar%20Bilgileri.pdf adresinden alındı
- DAİB. (2022, 09 03). *Özbekistan Ülke Raporu*. Doğu Anadolu İhracatçılar Birliği Resmî İnternet Adresi: <https://daib.org.tr/Medya/Docs/DA%C4%B0B%20%C3%9Cİke%20Raporu%20%C3%96zbekistan.pdf> adresinden alındı
- Dışişleri Bakanlığı. (2022, 09 01). *Özbekistan Ülke Künyesi*. T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Adresi: <https://www.mfa.gov.tr/ozbekistan-kunyesi.tr.mfa> adresinden alındı
- Dünya Bankası. (2019). "*Farm Restructuring in Uzbekistan: How Did It Go and What is Next?*". Dünya Bankası Resmî İnternet Adresi: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/686761549308557243/pdf/134322-WP-P162303-PUBLIC-Report-Farm-Restructuring-in-Uzbekistan-eng.pdf> adresinden alındı
- Dünya Bankası. (2022, 08 14). "*Climate Change Knowledge Portal*". Dünya Bankası İklim Değişikliği Bilgi Portalı Resmî İnternet Sitesi: <https://climateknowledgeportal.worldbank.org/country/uzbekistan/climate-data-historical> adresinden alındı
- FAOSTAT. (2024, 05 15). *Faostat Veritabanı*. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü Resmî İnternet Adresi: <https://www.fao.org/faostat/en/#data/RL> adresinden alındı
- InvestUz. (2022, 09 12). *Özbekistan Yatırım Ajansı*. Özbekistan Yatırımlar ve Dış Ticaret Bakanlığı Resmî İnternet Adresi: <https://invest.gov.uz/> adresinden alındı
- Resmî Gazete. (2022, 08 17). *Resmî Gazete Arşivi*. T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmî Gazete Arşivi: www.resmigazete.gov.tr adresinden alındı
- TOB. (2022, 08 14). *Anlaşma ve Protokoller*. Tarım ve Orman Bakanlığı, AB ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü Resmî İnternet Adresi: <https://www.tarimorman.gov.tr/ABDGM/Menu/74/Anlasma-Ve-Protokoller> adresinden alındı
- Trademap. (2024, 05 15). *ITC Trademap veritabanı*. "International Trade Center" Trademap: www.trademap.org adresinden alındı

Bu çalışma, Ülkemiz ve Özbekistan arasında tarım ve ormancılık alanlarındaki ilişkileri ortaya koyarken, Özbekistan'da yatırım yapabilecek Türk iş insanlarına yardımcı olmak amacıyla; Tarım ve Orman Bakanlığı, Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, tarafından hazırlanmıştır.

Ayrıntılı bilgi için;

Mustafa UZ
Mühendis
İkili İlişkiler ve Protokol Daire Başkanlığı
0312 287 3360 – dâhili: 4614
mustafa.uz@tarimorman.gov.tr

Taşkent Büyükelçiliđi İletişim bilgileri;

Adres:
Telefon Numaraları:
Acil Durum / Nöbetçi Telefon Numarası
E-posta

Akademik Yahya Gulyamov Ko chasi. No:87
Taşkent/Özbekistan. Posta kodu: 100047
+998 71 206 22 64
+998 94 044 01 38
embassy.tashkent@mfa.gov.tr

Taşkent Ticaret Müşavirliği İletişim Bilgileri:

Adres:
Telefon Numaraları
E-posta

Akademik Yahya Gulyamov Ko chasi. No:87
Taşkent/Özbekistan
+998 71 206 22 70
tashkent@ekonomi.gov.tr